

იურისტი, როგორც სოციალური ინჟინერი*

ინგლისურიდან თარგმნა სანდრო-გიორგი სარუხანიშვილმა

აზრს, რომლის მიხედვითაც, სამართალი შესაძლებელია მნიშვნელოვნად ინტეგრირდეს სხვა დისციპლინებში, ყოველთვის ჰყავდა და ჰყავს ბევრი მომხრე. დეკანი როსკო პაუნდი ყოველთვის იყო ამ იდეის მნიშვნელოვანი ამერიკელი წარმომადგენელი, მის სოციოლოგიურ იურისპრუდენციას უწოდეს „ყველაზე ყოვლისმომცველი, თანმიმდევრული და ორიგინალური სამართლის ფილოსოფია, რომელიც კი აქამდე შექმნილა შეერთებულ შტატებში“. როლი, რომელსაც დეკანი პაუნდი მიაწერს იურისტს, კერძოდ, სოციალური ინჟინრის როლი, არის სოციოლოგიური იურისპრუდენციის განუყოფელი ნაწილი. რაც შეეხება სოციალურ ინჟინერს, მან იძულებით უნდა მიაქციოს ყურადღება სხვა დისციპლინებს და მათგან მიიღოს ცოდნა; მით უმეტეს, სოციოლოგიური იურისპრუდენციის ფარგლებში შესაძლებელია სიბრძნისა და ცოდნის მიღება როგორც სოციალური, ასევე საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების შესახებ. იურისტები, როგორც სოციალური ინჟინრები, იქნებოდნენ პრობლემის მომგვარებლები არსებულ სამყაროში. ამდაგვარი პრობლემის მაგალითი არის მოხმობილი მოცემულ სტატიაში: „იუსტიციის სამინისტროს“ საჭიროება, რათა გააუმჯობესოს „მოქმედი სამართალი“. თუკი მსგავსი ინსტიტუტი შეიქმნებოდა, იქნებოდა გამორჩეული მაგალითი იურისტებისა, რომლებიც გამოიყენებდნენ სამართალს საზოგადოებრივად მისაღები შედეგების ინჟინერიისთვის. პოლიტიკურ სხეულს, როგორც ადამიანის სხეულს, აქვს საკუთარი სწეულებანი და დაავადებები, რომლებიც თერაპიულ ყურადღებას საჭიროებს. დეკან პაუნდის სტატია ყურადღებას მნიშვნელოვნად მიაქცევს ამ დაავადებათაგან ერთ-ერთს. განსაკუთრებით დროულია, რომ დეკანი პაუნდის სტატია გვაცნობს სამართალ-მეცნიერების ინტეგრაციის სიმპოზიუმს; დეკანი პაუნდი სოციოლოგიური იურისპრუდენციის არა მხოლოდ მთავარი წარმომადგენელი, არამედ მეცნიერია საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა მიმართულებითაც, მან დოქტორის ხარისხი ბოტანიკაში 1897 წელს მიიღო.

ნება მიბოძეთ, განმარტებებით დავიწყო. იურისტი არის ის, ვისი მოწოდებაც მართლმსაჯულების განხორციელებაში დახმარების აღმოჩენაა; კერძოდ,

* თარგმნილია შემდეგი გამოცემიდან: Pound R., The Lawyer as a Social Engineer, Journal of Public Law, Vol. 3, No. 2, 1954, 292-303

დახმარება ადამიანებს შორის იდეალური ურთიერთობის განვითარებისა და შენარჩუნების პრაქტიკულ პროცესში, რაც გულისხმობს მათი ურთიერთობების რეგულირებასა და მათი ქცევების მონესრიგებას პოლიტიკურად ორგანიზებული საზოგადოების ძალის სისტემური და მონესრიგებული გამოყენების გზით. სოციალური ინჟინერის ქვეშ, ინდუსტრიული ინჟინერის ანალოგიით, ვგულისხმობ მას, ვისი მოწოდებაც იმის მიღწევაა, რომ სოციალურმა პროცესმა ან აქტივობამ მიზანს ნაკლები უთანხმოებითა და მცირე დანახარჯებით მიაღწიოს. კანონი საზოგადოების კონტროლის ყველაზე მაღალგანვითარებული ფორმაა. მეთექვსმეტე საუკუნიდან მოყოლებული სახელმწიფო, პოლიტიკურად ორგანიზებული საზოგადოება, იყო და არის თითოეული ჩვენგანის კონტროლის მონინავე დაწესებულება ჩვენი თანამოძმეების იძულებით, სახელმწიფო ყოველთვის ოპერირებდა ავტორიტეტული ორგანოს მოდელის ან სასამართლო და ადმინისტრაციული გადანყვეტილებების თანახმად ძალის სისტემური და მონესრიგებული გამოყენების რეჟიმის დამყარებით.

ცივილიზაციას ორი ნაწილი აქვს: გარეგანი, ანუ ფიზიკური ბუნების დაუფლება, და შინაგანი, ანუ ადამიანური ბუნების დაუფლება. თუმცაღა მხოლოდ ერთი-ერთი შეიძლება მიიღწეს იმ დონემდე, რომ ადამიანს დედამიწის მემკვიდრეობით მიღების შესაძლებლობა ჰქონდეს, მეორის მხარდაჭერისა და მუდმივად მზარდი განვითარების მეშვეობით. სოციალური კონტროლის გზით შინაგან ბუნებაზე მბრძანებლობა გარეგან ბუნებაზე მბრძანებლობის წინაპირობაა.

სოციალური კონტროლის საილუსტრაციოდ ხშირად გამოიყენებია ბრბო ბეისბოლის პარკში გადამწყვეტი თამაშისას. პარკი იტევს ოცდათვრამეტი ათას მაყურებელს, ხოლო ორმოცდაათი ათასი ცდილობს, შეაღწიოს. თუ ადამიანები თავისით არ ჩამწყრივდებიან რიგში, ჩვეულებათა შესაბამისად, რაც ნაკლებად სავარაუდოა, რადგან ძალიან ბევრი არიან და შეღწევის სურვილიც ძალიან დიდია, და ასევე, თუ წესრიგის დაცვით არ იპოვიან საკუთარ ადგილს, რაც ნაკლებად სავარაუდოა ავტორიტეტული ხელმძღვანელობის გარეშე, მაშინ ისინი რიგად უნდა ჩამწყრივონ ოფიციალურმა პირებმა, რომელთაც აქვთ ძალაუფლება და რიგის მომწესრიგებელი მიუთითებს მათ საკუთარ ადგილზე.

სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ორგანიზებული სოციალური კონტროლი საჭიროა უფლებათა დაცვის უზრუნველსაყოფად. თუ ძირითადი უფლებები არ იქნება დაცული, საზოგადოებები, საბოლოო ჯამში, დაიშლება. მაგრამ რა არის უფლებები? უფლებები არის მრავალი და სხვადასხვა მნიშვნელობის მქონე სიტყვა. ამის ნაცვლად იერინგმა გვასწავლა ინტერესების შესახებ საუბარი, და ვეთანხმები რა მასსა და უილიამ ჯეიმსს, დიდხანს ვფიქრობდი მოთხოვნებზე,

- სურვილებსა და პრეტენზიებზე, - რომლებსაც ადამიანები წამოაყენებენ, ასევე ყოფიერების სიკეთეების ფარგლებში ადამიანთა დაკმაყოფილების უზრუნველყოფის საჭიროებაზე. მოგვიანებით ვფიქრობდი ცივილიზებულ საზოგადოებაში ადამიანთა გონივრული მოლოდინების შესახებ; გონივრული იმ გაგებით, რომ სხვათა მოლოდინების დაკმაყოფილების მიმართ ისინი თავსებადნი არიან იმდენად, რამდენადაც ეს შესაძლებელია ინდივიდუალური მოლოდინების სიმრავლისა და ყველა მათგანის სრულად დაკმაყოფილების საშუალებათა უკმარისობის პირობებში. ყველა ცდილობს, ყოფიერებათა სიკეთეების შეზღუდული მარაგების პირობებში, საკუთარი მოლოდინები სრული მოცულობით დაიკმაყოფილონ.

კიდევ ერთი ხედვა საკითხთან დაკავშირებით არის ის, რომ ვიფიქროთ პირების მიერ ცივილიზებული საზოგადოების პოსტულატების განხორციელების სისტემურ მონესრიგებაზე. ცივილიზაციის ორი ნაწილიდან ერთ-ერთი რომ განვითარდეს და შენარჩუნდეს, ინდივიდები სხვათა აგრესიისგან დაცულნი უნდა იყვნენ. მარკ ტვენმა თქვა, ფენიმორ კუპერის „ქალამანას ზღაპრებს“ უნდა რქმეოდა „გატეხილი ტოტის ზღაპრები“, რადგან თითოეულში გარდამტეხ წამს მათგან ვიღაც დააბიჯებდა გატეხილ ტოტს და შემდეგ იროკეზები დაესხმებოდნენ თავს. იტალიაში, ზოგიერთ შუასაუკუნოვან ქალაქში ვიღაცას შეეძლო დაენახა ქუჩის კუთხის ირგვლივ განლაგებული ბოძების მჭიდრო რგოლი ქუჩის კვადრატული მოსახვევების თავიდან ასაცილებლად, რათა შენობებთან ახლოს მყოფი არ შეხვედროდა მტერს ან მტრის მიერ დაქირავებულ მკვლელს, რომელიც დაელოდებოდა კუთხეში ჩასაფრებული, რათა მისთვის დანა ჩაეცხო. იმ დროსა და ადგილებში, ვიღაცას რომ უხდება მუდმივად თავი დაიცვას სხვათა თავდასხმისგან, შრომის დანაწილება მცირეა. ამ ვითარებაში შეუძლებელია არსებობდეს გამოძიება, კვლევა და ექსპერიმენტები, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელია გარეგანი, ანუ ფიზიკური ბუნების დაუფლება და ადამიანთა საჭიროებისთვის გამოყენება. ცხოვრება ცივილიზებულ საზოგადოებაში გულისხმობს სხვათა აგრესიისგან დაცულობას.

მაგრამ საზოგადოების განვითარების კვალდაკვალ უფრო მრავალრიცხოვანი საზოგადოების არსებობის პირობებში, მექანიკური გამოგონებებისა და გართულებული აქტივობების გაზრდასთან ერთად, დაზიანების არაგონივრული რისკის ქვეშ დაყენების საშიშროების ასაცილებლად სხვებზე ზრუნვის არ არსებობა, შეუთავსებელი ხდება საზოგადოების ცხოვრებასთან, სამუშაოს დანაწილებასა და ადამიანების საკუთარ მეზობლებთან ეფექტიან თანამშრომლობასთან. გულგრილობა უფრო ხშირი მოვლენა ხდება, ვიდრე განზრახი

აგრესია და უფრო მეტად აგდებს საზოგადოებრივ წესრიგს საფრთხეში, ვიდრე აგრესია. ამიტომაც იგულისხმებოდა, რომ ყველა გამოავლენს გონივრულობასა და სიბეჯითეს იმაში, თუ რას აკეთებს, რას შეცვლის და რას შეინარჩუნებს, რათა არ შექმნას ზიანის რისკი. ასევე დღეს საგნების უზარმაზარ სამყაროში, მცირე სპეციალიზაციის და ყველაფრის მექანიზაციის პირობებში, თუ ადამიანს სურს გონივრულად განვლიოს უსაფრთხო ცხოვრება და საკუთარი წვლილი შეიტანოს საზოგადოებრივ წესრიგში, ისინი მოელიან, რომ (რაც ასევე გულისხმობს ცივილიზებულ საზოგადოებაში ცხოვრებას), ასევე, ვინც ინარჩუნებს საგნებს ან იყენებს და აკონტროლებს დაწესებულებებს, მათი გამოყენების სფეროსთვის ზიანის მიუყენებლად, მაგრამ დამაზიანებელი პოტენციური ოპერაციებისთვის, დააკავებს მათ შესაბამის საზღვრებში. აქვე გვაქვს რაღაც პოტენციურად შეუთავსებელი ცივილიზებულ საზოგადოებაში ცხოვრებასთან, როდესაც გამოირიცხება ზემოხსენებული წინასწარი ვარაუდი იმ შემთხვევისას, რა დროსაც აგრესია არსებობდა ცივილიზაციის განვითარების ადრეულ საფეხურზე.

მეტიც, ცივილიზებულ საზოგადოებაში ეკონომიკური წესრიგი მოითხოვს, რომ ადამიანებმა მიიჩნიონ ისინი, ვისთანაც კავშირი აქვთ ზოგადი საზოგადოებრივი ურთიერთობის პირობებში, იმოქმედებენ კეთილსინდისიერების პრინციპის დაცვით და, შესაბამისად, ამით გააჩინონ გონივრული მოლოდინი, რასაც მათი დაპირებები ან სხვათა ქცევები ქმნის, რომ შეასრულებენ მათ ვალდებულებებს იმ დაშვებით, რასაც თემის მორალური სენტიმენტები განსაზღვრავს.

გარდა ამისა, ყველა საგნის მრავალრიცხოვნებას დღეს და მომხმარებელთა საზოგადოების იდეას, რომელიც მან წარმოშვა, მივყავართ სხვა პოსტულატებამდე, რომელთა სიღრმისეული განხილვა აქ არ მჭირდება. თუმცაღა მაშინ როცა კოლერის მეთოდი დიდად გამომადგა სამართლის ერთზე მეტი დარგის სწავლებისას, იურისპრუდენციის სწავლება, დიდი ხანია მგონია, რომ უნდა დაეფუძნოს იერინგის იდეას ინტერესების თაობაზე, რაც განიმარტება როგორც მოთხოვნა ან პრეტენზია ან სურვილი, რომელთაც ადამიანები დე-ფაქტოდ ამტკიცებენ, რასთან დაკავშირებითაც სამართალმა უნდა გააკეთოს რაღაც, როგორც ლეველინმა დამაჯერებლად გვაჩვენა, რათა საზოგადოება გადარჩეს.

იურიდიული მიზნებისთვის გამოვიყენე უილიამ ჯემსის იდეა იერინგის დოქტრინის განსავითარებლად. უილიამ ჯემსი გვეუბნება, რომ „უნივერსალური პრინციპის ძიებაში გარდაუვლად ვუახლოვდებით ყველაზე უნივერსალურ პრინციპს, – კერძოდ, *სიკეთის არსი არის მარტივი, – დაკმაყოფილდეს მოთხოვნა...* რამდენადაც ყველაფერი რაც მოთხოვნილია, ფაქტობრივად, სი-

კეთეა, მაშინ არ უნდა იყოს სახელმძღვანელო პრინციპი ეთიკური ფილოსოფიისთვის (რამდენადაც ყველა მოთხოვნა ერთობლივად ვერ დაკმაყოფილდება ამ სანყალობელ მსოფლიოში) მარტივად ყოველ ჯერზე *იმდენი მოთხოვნის დაკმაყოფილება, რამდენიც შეგვიძლია?* ეს ქმედება უნდა იყოს საუკეთესო ქმედება, შესაბამისად, რომელიც ქმნის *საუკეთესო მთლიანს*, უკმაყოფილების ყველაზე ცოტა რაოდენობით აღძვრის მხრივ. შესაბამისად, კაზუისტურ შკალაზე ეს იდეალები უნდა განთავსდეს უმაღლეს დონეზე, რომლებიც *მცირე დანახარჯებით აჩვენებენ სხვებთან შედარებით უპირატესობას და მათი განხორციელებაც სხვა იდეალების ნაკლებ რაოდენობას გაანადგურებს*.¹ თუმცა ეს მტკიცება უნდა შევცვალო ერთი მხრივ. ნაცვლად იმისა, რომ, ვთქვათ, უნდა დაკმაყოფილდეს *„იმდენი მოთხოვნა, რამდენსაც შევძლებთ“*, უნდა ვთქვა, რომ უნდა შევეცადოთ დავაკმაყოფილოთ ადამიანთა მოთხოვნებისა და სურვილების მთლიანი სქემიდან იმდენი, რამდენსაც შევძლებთ ყველაზე ნაკლები უთანხმოებითა და მცირე დანახარჯით. განა ამას არ უნდა ვუწოდოთ სოციალური ინჟინერიის ამოცანა?

როგორც წესი, ამას ასე ვაყალიბებ: *„ინტერესი არის მოთხოვნა ან სურვილი, რომელსაც ადამიანები, ინდივიდუალურად თუ ჯგუფურად, ცდილობენ დაიკმაყოფილონ, რაც, შესაბამისად, ცივილიზებულ საზოგადოებაში ადამიანთა ურთიერთობათა მოწესრიგებამ უნდა გაითვალისწინოს. კანონი არ ქმნის ინტერესებს, ის ახდენს მათ დიდ ან მცირე რაოდენობად კლასიფიცირებასა და რეორგანიზებას; ის განსაზღვრავს იმ ხარისხს, რა ხარისხითაც კანონი ზემოქმედებს მათზე, რომელთაც აღიარებს: ა) სხვათა ინტერესებისა და ბ) კანონის ძალით მათი ქმედითად დაცვის შესაძლებლობების გათვალისწინებით; როდესაც უკვე აღიარებულია ინტერესები, კანონი შეიმუშავებს განსაზღვრული ლიმიტის ფარგლებში მეთოდებს მათ დასაცავად. მაშასადამე, სამართლებრივი სისტემის მასშტაბისა და საგნის განსაზღვრაში ჩვენ: 1. უნდა აღვრიცხოთ ინტერესები, რომლებიც გვიბიძგებს მათი აღიარების, განზოგადებისა და კლასიფიკაციისკენ; 2. უნდა განვსაზღვროთ ის ინტერესები, რომელთაც კანონი აღიარებს და შეეცდება დაიცვას; 3. უნდა განვსაზღვროთ პრინციპები, რომელთა თანახმადაც ეს ინტერესები უნდა განისაზღვროს და შემოიფარგლოს მათი დაცვის მიზნით; 4. უნდა გავითვალისწინოთ საშუალებები, რომელთა მეშვეობითაც კანონს შეეძლება დაიცვას ისინი, როცა უკვე შემოიფარგლება და აღიარებული იქნება; და 5. უნდა გავითვალისწინოთ სამართლებრივი მოქმედე-*

¹ James, *The Will To Believe* 201, 205 (1897) (გვერდის ნომერი აღებულია 1927 წლის გამოცემიდან).

ბის ქმედითი შეზღუდვები, რომლებიც შესაძლოა გამორიცხავდეს იმ ინტერესების აღიარებასა და სრულ უზრუნველყოფას, რომელთა დაცვასაც სხვაგვარად უნდა ვესწრაფოდეთ.²

რა არის მოცემულ ახსნა-განმარტებაში ძირითადი წინასწარ გამოთქმული ვარაუდი? განა არ გულისხმობს ეს საკუთარი მოლოდინების, მოთხოვნებისა თუ სურვილების დაკმაყოფილებისთვის ადამიანთა შორის შეჯიბრებითობის აუცილებელი პირობების არსებობასა და აღნიშნული შეჯიბრებითობის ძალისმიერი მოწესრიგების საჭიროებას? აღნიშნული შეჯიბრებითობა აუცილებელია? განა ყოველთვის და გარდაუვლად უნდა არსებობდეს ძალის რეჟიმი – ძალის მოწესრიგებული გამოყენება? საიდან მოდის მოლოდინების დაკმაყოფილებისთვის საჭირო ბრძოლის იდეა? განა ეს დარვინის „არსებობისთვის ბრძოლის“ სამართლებრივი ფორმა არ არის – სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ბიოლოგიური ინტერპრეტაცია, რომელიც მიღებულ იქნა მეცხრამეტე საუკუნის ბოლო მესამედში? კანონი იყო არსებობისთვის კარგად ორგანიზებული ბრძოლის უზრუნველყოფისთვის, ყველაზე მეტად ადაპტირებულთა მოწესრიგებული გადარჩენა ან, ნაკლებად უხეშად რომ ვთქვათ, მოწესრიგებული შეჯიბრი, რასაც სპენსერი ბუნების კანონის საკუთარ სქემაში უწოდებს არსებობის საშუალებას – დოქტრინა, რომელიც მიესადაგა სამართლიანობის იდეას, როგორც ინდივიდუალური თავისუფლების მაქსიმუმი, რომელიც მეცხრამეტე საუკუნის ყველა სკოლამ აიტაცა.

ატომური ეპოქა, რომელიც თუ არ დამდგარა, დარწმუნებით წინასწარმეტყველებენ მის დადგომას, გვიბიძგებს ყველაფრის თავიდან დაწყებისკენ. „ბუნების ძალებზე ჩვენს სრულ ძალაუფლებასთან ერთად“, ამბობს პროფესორი სოდი, „იმ აზრის ზეგავლენის ქვეშ ვართ, რომ არსებობისთვის ბრძოლა არის სიცოცხლის მუდმივი და აუცილებელი პირობა. დღეს, როგორც ჩანს, ეს შესაძლებელია იყოს წარმავალი ეტაპი, რომელიც ერთიანად მოისპობა მომავალში, როგორც ეს წარსულში გარკვეული ხარისხით შემცირებული იყო ადამიანის მიერ ცოდნის შეუწყვეტელი და, ახლა როგორც ჩანს, შეუზღუდავი დაუფლებით და ამ ცოდნის საშუალებით ადამიანის მიერ ფიზიკური ძალის დაუფლებითა და ბუნებაზე გაბატონებით“.³

როგორ შეხედავდა ამას კოლერი, როგორი უნდა ყოფილიყო გარეგან ბუნებაზე მზარდი კონტროლის ეფექტი და ადამიანთა მიერ მისი იარაღად გამოყენება შინაგანი ბინების კონტროლისთვის?

² Pound, *Outlines of Lectures on Jurisprudence* 96 (5th ed. 1943).

³ Soddy, *The Interpretation of Radium and The Structure of the Atom* 5-6 (1922).

ადამიანთა შინაგანი ბუნება ჰარმონიულია. მას ორი მხარე აქვს: აგრესიული, თავდაჯერებული მხარე, რომელიც საკუთარი მოლოდინების დაკმაყოფილებისას სხვათა მოლოდინების უგულებელყოფისკენ მიუძღვის, და თანამშრომლობითი, სოციალური მხარე, რომელიც უბიძგებს სხვებთან ერთად მუშაობისკენ ათასგვარ ჯგუფებსა თუ ასოციაციებში, რომლებიც საერთო მიზანს აღიარებენ. ინდივიდს სჭირდება სოციალური კონტროლის ძალა, რათა მისი ბუნების ეს ორი მხარე იყოს წონასწორობაში.

ექვგვარეშეა, არსებობისთვის ბრძოლა, შეჯიბრებითობა მოლოდინებისა თუ სურვილების დასაკმაყოფილებლად, ნებისმიერ დროს, როდესაც მწვავეა, რადგან შეზღუდულია ის ყოფიერების სიკეთეები, რომლებითაც შესაძლებელია ისინი დაკმაყოფილდეს, ამ ბალანსს არღვევს. ბალანსის შენარჩუნების მიზნით ადამიანი დაეყრდნო რელიგიასა და გონებას. თუმცაღა რელიგია ამ კონტექსტში ნიშნავს კავშირს რელიგიურ ორგანიზაციასთან, რომელიც მეთექვსმეტე საუკუნიდან მოყოლებული საზოგადოების კონტროლის სულ უფრო ნაკლებად ქმედითი დაწესებულებაა. გონებამ (ინდივიდუალური მოლოდინებისა და მოთხოვნებისა სხვათა მოლოდინებისა და მოთხოვნების მიმართ რაციონალური მისადაგება იმ ცოდნის აღიარებით, რომ ყველა ადამიანის ყველა მოლოდინი და მოთხოვნა შეუძლებელია დაკმაყოფილდეს სრული მოცულობით ყოფიერების სიკეთეებიდან) დაადასტურა, რომ ქმედითობისთვის პოლიტიკურად ორგანიზებული საზოგადოების ძალა არის აუცილებელი.

მარქსი გამოსავალს კერძო საკუთარების გაუქმებაში ხედავდა. თუმცა მატერიალური ნივთები გამოყენებულ უნდა იქნეს მაშინაც კი თუ ის არავის ეკუთვნის, ასევე მათი გამოყენება მოითხოვს უსაფრთხო ფიზიკურ კონტროლს, ანუ, მფლობელობას. ყველას ერთი და იმავე ნივთის გამოყენება ერთსა და იმავე დროს არ შეუძლია, ვერც იმ კონკრეტულ დროს შეძლებს მის გამოყენებას, როცა გადაწყვეტს, რომ გამოიყენოს. გონებას არ შეუძლია იმის გარანტირება, რომ სასურველი ნივთი იქნება ჩვეულებრივი ან ნორმალური იქ, სადაც ყველა ან უმეტესობა მოისურვებს მის გამოყენებას, ასევე არ არის ყველა მოლოდინი, რომელიც წარმოშობს მოლოდინების კონფლიქტს მატერიალური ნივთების კონტროლთან დაკავშირებით.

მეცნიერება პროგრესს განიცდის, რითაც უწყვეტად იზრდება კონტროლი გარეგან ბუნებაზე, მოაქვს რა ყოფიერების სიკეთეების ზრდა, რაც, სავარაუდოდ, პროგრესის განვითარებასთან ერთად, ყველას ყველა მოლოდინი შესაძლოა, სულ მცირე, არსობრივად დაუკმაყოფილდეს. არსებობისთვის ბრძოლის შედეგად კი გადალახული იქნება. ადამიანები იბრძოლებენ მეტი რამისთვის ყოფიერების მა-

ტერიალური სიკეთეებზე კონტროლისა და მათი გამოყენების მიღმა. თუმცაღა შესაძლოა ფსიქოლოგიის პროგრესმა აქ გვერდი აუაროს ამ პრობლემას.

იქნებ შემდეგ, მეცნიერების პროგრესის კვალდაკვალ, შევძლებთ წინასწარ განვსაზღვროთ ჭარბი სიუხვის ერა, რომელშიც არ იქნება საჭირო ურთიერთობის ძალისმიერი რეგულირება ან ქცევის მონესრიგება. ან აღძრავს კი პროგრესი ახალ მოლოდინებსა და სურვილებს, ასევე შეძლებს კი გაამრავლოს მოლოდინები და სურვილები ისევე სწრაფად, როგორც ამრავლებს შესაძლებელ ყოფიერების სიკეთეებს? უკანასკნელი კვლევა მოსახლეობის ზრდასთან დაკავშირებით გვეუბნება, რომ გასული სამასი წლის განმავლობაში მსოფლიო მოსახლეობის რაოდენობა გაიზარდა სულ მცირე ხუთჯერ და იმასაც, რომ „მსოფლიო მოსახლეობის დაჩქარებული ზრდის ეპოქას, რომელიც 1650 წელს დაიწყო, ჯერ კიდევ არ მიუღწევია უმაღლესი წერტილისთვის“. ხუთი წლის წინ მოსახლეობის ნამატი იყო დაახლოებით ოცდახუთი მილიონი წელიწადში. ახლა კი მიაღწია ოცდათექვსმეტმილიონ-ნახევარ წელიწადში. დღევანდელი მოსახლეობის, ორნახევარი მილიარდის, არსებობაზე დაყრდნობით პროგნოზირებენ, რომ მოსახლეობა გაორმაგდება საუკუნეზე ნაკლებ პერიოდში. სრულებით შეგვიძლია ვიყოყმანოთ, როდესაც ვვარაუდობთ, რომ მეცნიერების პროგრესი გააკეთებს მეტს, ვიდრე შეაკავოს იმათი მატება ერთ დონეზე, რომელთა მოლოდინებიცა და მოთხოვნებიც უნდა იქნეს გათვალისწინებული. თუმცაღა დღეს შეგვიძლია ვთქვათ, რომ რამე შეუძლებელია?

იმ დროს, როდესაც ადამიანებმა წარმატებას მიაღწიეს განუყოფლის გაყოფაში, ისწავლეს ფრენა, განავითარეს წარმოუდგენელი სიჩქარე, მოახდინეს სიტყვის, ხმისა და გამოსახულების ტრანსლირების სასწაულები, ასევე სერიოზულად იღებენ დედამიწისმიღმიერ კოსმოსურ მოგზაურობას და ხელოვნური დამატებითი მთვარის შექმნის იდეას, ეს ის დრო არ არის, რომ მეცნიერების შესაძლებლობებს ზღვარი დაუწესდეს.

მიუხედავად ამისა, სოციალურმა მეცნიერებებმა ჯერ კიდევ ბევრი უნდა გაიაროს, ვიდრე დაეწევა საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების მიღწევებს. რამდენადაც შინაგან ბუნებაზე ჩვენი ბატონობა ამოიწურა, როგორც ჩანს, მოგვიხდება ურთიერთმფარავი და კონფლიქტური ინდივიდუალური მოლოდინებისა და მოთხოვნებისა თუ სურვილების ვითარებათა მონესრიგება მაშინაც კი, როდესაც იქნება მატერიალური ყოფიერების სიკეთეების ჭარბი სიუხვე.

თუ ვივარაუდებთ, რომ სოციალური ინჟინერიის პროცესი, რომელიც აღვწერე, დიდი ხნის განმავლობაში უნდა გაგრძელდეს, უნდა ვიკითხოთ, რამდენად ვართ მზად ჩვენს წინაშე არსებული ინჟინერული ამოცანებისთვის დღევანდელ

ხალხმრავალ ურბანულ, ინდუსტრიულ საზოგადოებებში და სიცოცხლისთვის და ჯანმრთელობისთვის საშიშროების მრავალგვარი ფორმების, ასევე ყველაფრის მექანიზაციითა და ელექტროფიკაციით გამოწვეული საფრთხეები ზოგადი უსაფრთხოებისთვის. სასამართლო და ადმინისტრაციული გადაწყვეტილებების, რომელთაც სამართალს ვუწოდებთ, ავტორიტეტული მოდელებისა და კანონზომიერი სტრუქტურის ცვლილებისა და შექმნისთვის ვეყრდნობით გამოცდილებას, რომელსაც ავითარებს გონი, და გონს, რომელიც მონმდება გამოცდილებითვე. გამოცდილება იქმნება ძირითადად სასამართლო გადაწყვეტილებების მიღებისას. გონი კი ჩამოყალიბებულია კანონმდებლობაში. თუმცა ბევრის გაკეთებაა საჭირო დღეისთვის, რათა კანონშემოქმედების ეს დანესებულებები მათზე დაკისრებულ ამოცანებს გაუმკლავდეს.

უფრო მეტია საჭირო მართლმსაჯულების განხორციელების განვითარების ყველაზე მაღალ და ყველაზე ეფექტიან ეტაპზე მისაღწევად, ვიდრე შეიძლება მისი რეალიზება სასამართლო გადაწყვეტილების მიღებისას. სასამართლოები ძირითადად უნდა დაეყრდნონ ადვოკატის არგუმენტებს იმ ინფორმაციის მისაღებად, რაც საჭიროა კანონის დადგენის მხრივ საკუთარი ძალაუფლების განხორციელებისთვის, რათა ეფექტიანად განავითარონ გონისმიერი გამოცდილება, რომ კანონი მიუსადაგონ გამუდმებით ცვალებად ფაქტებს. დღეისათვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ადვოკატებისთვის, რომლებმაც უნდა იდავონ, და მოსამართლეებისთვის, რომლებმაც უნდა გადანყვიტონ, გაცილებით მეტი კვლევა, მიმართული მოქმედი წესებისა და დოქტრინების შესასწავლად დღევანდელი სოციალური და ეკონომიკური წესრიგის კუთხით, ვიდრე შესაძლებელია იპოვონ წიგნებსა და საკანონმდებლო ანგარიშებში. არსებული კანონის გაუმჯობესებისთვის ამერიკაში პროგრამის ბოლო პუნქტი არ არის იუსტიციის სამინისტროს შექმნა, როგორც ფედერალურ, ასევე შტატის დონეზე. მართლმსაჯულების ფედერალური დეპარტამენტი, როგორც საპროკურორო ბიურო, ბიურო, რომელიც განიხილავს სახელისუფლებო სამოქალაქო საქმეებს და რჩევას აძლევს კანონთან დაკავშირებით სახელისუფლებო დანესებულებებს, არ არის შექმნილი და არც აღჭურვილია, რათა უწყვეტად და მიზნობრივად შეისწავლოს სისტემის ფუნქციონირებისა და მუშაობის ზოგადი მიმართულებების ნაკლოვანებები და იპოვოს მათი განკურნების გზები. უმაღლესი სასამართლოს მოსამართლე, ბატონი კარდოზო, საკუთარ ნაშრომში იუსტიციის სამინისტროს თაობაზე აღნიშნავდა, რომ სასამართლოები ვერ იღებენ დახმარებას, რომელიც უნდა მიიღონ კანონმდებლობიდან და კანონმდებლები ვერ იღებენ იმ დახმარებას, რომელიც უფლებას მისცემდა, გაენიათ იგი მათთვის.

საერთო ჯამში, დღეს მოსამზადებელი კვლევები, – სასამართლოს ნორმა-შემოქმედებითი ძალაუფლებისა და სასამართლოების წინაშე დასმული საკითხების თაობაზე არსებული კანონმდებლობის დახმარების მიზნით, – ხორციელდება სასამართლო საბჭოების მიერ, რომლებიც საკონსულტაციო ფუნქციას ასრულებს. საკანონმდებლო პროცედურების გაუმჯობესების საჭიროება ორი ათწლეულის წინ საბჭოების დაფუძნების უშუალო მიზეზი იყო. ზოგიერთი მათგანი შესამჩნევად წარმატებული იყო სასამართლოთა სტატუტების ან წესების, ანდა ორივეს რეფორმირების კუთხით. შტატების ნახევარზე მეტში ისინი აქტიურად მუშაობენ არა მხოლოდ პროცედურების მიმართულებით, მაშინ, როცა ბევრ შტატში პროცედურები მათი მთავარი საზრუნავია. მათ დაიწყეს მატერიალური სამართლის საკითხის დაწვრილებითი შესწავლა. თუმცა ინფორმაციის მიღების მათი საშუალებები, როგორც წესი, შემოფარგლულია მოსამართლეთა და პრაქტიკოსთა გამოცდილებით, კერძოდ, იმ ნაკლის გამო, რომელიც გამოწვეულია მართლმსაჯულების განხორციელებისას შეუსაბამო პროცესით, შეუსაბამო ან ცუდად მომზადებული საკანონმდებლო აქტებითა თუ საერთო სამართლის ნაკლოვანებით, რომლებიც მოითხოვენ კანონმდებლობის მიღებას. მათი მოქმედების ველი შეზღუდულია და მათ აქვთ მსგავსი პრობლემები იმ ინფორმაციას მიღების კუთხით, რაც აუცილებელია გონიერი კანონშემოქმედებისთვის იმათთან, ვინც საკანონმდებლო ორგანოს დაუპირისპირდება. ჩვენი მიზნისთვის მათ ცოტა რამის გაკეთება შეუძლიათ.

მართლმსაჯულების განხორციელებისთვის გამიზნული დამხმარე კანონმდებლობის შექმნისთვის, პოლიტიკური კანონმდებლობისაგან განსხვავებით, კანონმდებელი კარგად ინფორმირებული უნდა იყოს კანონში არსებულ იმ ხარვეზებთან დაკავშირებით, რომლებიც უკეთესი იქნებოდა გამოსწორებულიყო, ან მხოლოდ შესაძლებელია გამოსწორებულიყო სტატუტით, ასევე არსებულ კანონში იმ ხარვეზებთან დაკავშირებით, რისი გამოსწორებისთვის საჭიროა კანონის გაუქმება ან კანონში შესწორებების შეტანა. თუმცა ეს ყველაფერი არაა. თუ კანონმდებლობა უნდა იყოს ეფექტიანი, ის კარგად ინფორმირებული უნდა იყოს იმასთან დაკავშირებით, თუ რა უნდა გაითვალისწინოს კანონის პროექტის მომზადებისას, კერძოდ, შექმნას ახალი კანონი, თუ შეიტანოს შესწორებები ძველ კანონში. ეს ნიშნავს უფრო მეტს, ვიდრე ძველი კანონის ცოდნა, სამომავლო ზიანის შეფასება და ასევე სამართლებრივი დაცვის საშუალებებზე წარმოდგენის ქონაა. მეტად ინციდენტური ინფორმაცია, ხშირად ტექნიკური ბუნებისა, საჭიროა, რათა დავრწმუნდეთ, რომ სამართლებრივი მოგვარების საშუალებები შეეფერება ზიანს და მისი გამოყენება არ გამოიწვევს ახალ ზიანს.

ეს უფრო მეტს ნიშნავს, ვიდრე პროექტის მეცნიერულად შედგენაა. კანონის მისადაგების სირთულეები ხშირად წარმოიშობა საკანონმდებლო პროექტის დაუდევარი შედგენისას. თუმცაღა გაფაციცებული ყურადღება კანონის პროექტის შედგენის მექანიზმის მიმართ არ დაუშვებს, რომ კანონპროექტის არსი იყოს ნაკლოვანი. ბევრი რამ გაკეთდა ამერიკული კანონმდებლობისთვის საკანონმდებლო საკითხებზე მომუშავე საბჭოების მიერ და *პროექტების შემდგენელი ბიუროებისთვის*, მაგრამ გასაკეთებელი კიდევ ბევრი დარჩა.

ამერიკელი კანონმდებლის ინფორმირების რა რეჟიმები არსებობს იმასთან დაკავშირებით, თუ რა უნდა იცოდეს ეფექტიანი კანონმდებლობის მომზადებისთვის? კანონმდებლობის მომზადების დაწესებულებები ბევრია და განსხვავებული. ისინი საჯაროც არიან და კერძოც, და რაც დამახასიათებელია ანგლო-ამერიკული სახელმწიფოებისთვის, ისაა, რომ ჩვენი ძირითადი დასაყრდენი ყოველთვის იყო და არის კერძო დაწესებულებები. თუმცაღა ეს კერძო დაწესებულებები არსებობს კონკრეტულ ინტერესებზე ზრუნვისთვის და იჩენენ არასათანადო ყურადღებას ბევრი რამის მიმართ, რასაც სერიოზული მნიშვნელობა აქვს მართლმსაჯულების განხორციელებისთვის. საჯარო დაწესებულებები არ არიან ორგანიზებულნი ისე, რომ მართლმსაჯულების განხორციელების, როგორც მთლიანის, ზედამხედველობა განახორციელონ. ბევრი რამ მათი ყურადღების მიღმა რჩება ან არის მათი უშუალო ინტერესის მიღმა, ამგვარად, მათი ან მათი და სხვა კერძო დაწესებულებების მხრიდან უგულებელყოფილია.

საერთო ჯამში, კერძო დაწესებულებებს შორის პირველი ქმედითობის კუთხით აღმოჩნდა პროფესიონალების, სავაჭრო და ბიზნესასოციაციების კომიტეტი. რამდენიმე წლის წინ, როდესაც ამ საკითხის შესახებ კვლევა მომზადდა, აღმოჩნდა, რომ შეერთებულ შტატებში აქტიური იყო 115 მსგავსი ასოციაცია, რომლებიც ამზადებდნენ კანონპროექტებს და მხარს უჭერდნენ მომზადებული კანონპროექტების მიღებას. მათგან ერთი მესამედი იყო ეროვნული დონის ორგანიზაციები, რომლებიც მხარს უჭერდნენ კონგრესის დონეზე, შტატის დონეზე ან ორივე დონეზე მომზადებული კანონპროექტების მიღებას. დღესდღეობით, როდესაც უარყვავით იდეა მთავრობის შესახებ, რომ კარგი მთავრობაა ის მთავრობა, რომელიც ცოტას მართავს, და ყველა ქმედება დაექვემდებარა მოწესრიგებას, გარდაუვალია და, ნამდვილად, სრულიად შესაფერისია, რომ ყველა ხელობას, საქმესა თუ მოწოდებას უნდა ჰქონდეს მისი ასოციაცია, რომელიც მტკიცედ დაიცავს მათ ინტერესებს, და რომელსაც ექნება მისი კანონშემმუშავებელი კომიტეტი კანონპროექტების ბიუჯეტით, რომელიც მხარს დაუჭერს კანონს საკანონმდებლო ორგანოს ნებისმიერ სესიაზე. ქვეყნის ეკონომიკური ერთიანობა

არის იმდაგვარი, რომ კანონის ნაწილის მცირე ცვლილებამ ან ცვლილებამ, რომელიც ადმინისტრაციულ დადგენილებაში მცირე ცვლილებად მიგვაჩნია, შესაძლოა, ჰქონდეს ძალზედ სერიოზული, მოულოდნელი შედეგები. ამიტომაც მოვიხმეთ მაგალითი, რომელიც საკამათო არ არის, ათეულობით წლების წინ ითქვა, რომ „პენსილვანიიდან დასავლეთ ვირჯინიაში ნახშირის სატრანსპორტო გადაზიდვების განაკვეთში რამდენიმე ცენტით ცვლილება საყოველთაოდ აღიარებულ იქნა რბილი ნახშირის ინდუსტრიაში ეროვნული კრიზისის ერთ-ერთ მიზეზად, შრომითი ომი, შტატებშორის სავაჭრო კომისიაში პრეზიდენტის მიერ დანიშნული ორი პირის უარყოფა, ასევე შეერთებული შტატების სენატში ფრაქციათა ბრძოლის დაწყება“, – იმ დროისთვის ყოველივემ საფრთხე შეუქმნა და ძირი გამოუთხარა ჩვენი სახელმწიფოს ყველაზე ქმედით ადმინისტრაციულ დაწესებულებებს. ასეთი ორგანიზაციები საჭიროა მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ინტერესების განადგურებისგან დაცვისა და იმ საფრთხისგან არიდებისთვის, რაც გამოწვეულია რომელიმე ერთი მიზნისთვის უმანკოდ შემუშავებული საკანონმდებლო მუხლებით, რომელთა გვერდითი მოვლენები არაა განჭვრეტილი კანონმდებლთა მიერ, რომლებიც არ არიან ინფორმირებულები იმ გარემოებების შესახებ, რაშიც უნდა იმოქმედოს კანონმა. თუმცაღა ამ საკითხს მეორე მხარეც აქვს. იქ, სადაც შემოთავაზებული აქტები, რომლებიც მხარდაჭერილია ამ ორგანიზაციების მიერ, არ ახდენს გავლენას სხვა მსგავსი ორგანიზაციების ინტერესებზე და ამდაგვარად, ორგანიზებულ ზენოლას არ გააჩნია ორგანიზებული წინააღმდეგობა, მნიშვნელოვანი ნაკლი კანონში, რომელიც უნდა გამოსწორდეს, მწყრალად სწორდება ან საერთოდ შეუხებელი რჩება. უახლესი წარსულის მაგალითი რომ მოვიხმეთ, რაც დღეს უკვე საკამათოც აღარაა, როდესაც პირველად შეეცადნენ, რომ მნიშვნელოვანი, მომჩივნის სამართლებრივი დაცვის სამართლიანი საშუალება ისტორიული შეზღუდვებისგან გაეთავისუფლებინათ, პირველმა საკანონმდებლო აქტმა, რომელიც, რაღა თქმა უნდა, მომდინარეობდა დამზღვევთა ასოციაციისგან, პრობლემა მოაგვარა მხოლოდ სიცოცხლის დაზღვევის კომპანიებისა და საძმოთა საქველმოქმედო ორგანიზაციებისთვის. ყველა სხვა მომჩივანი იძულებული იყო ბრძოლა გაეგრძელებინა ძველი პროცედურული სირთულეების პირობებში. არ არსებობდა ორგანიზაცია ან დაწესებულება, რომლის საქმე იყო მათი ინტერესების დაცვა. ამერიკული კანონმდებლობა სავსეა მსგავსი მაგალითებით.

კარგი საქმეც გააკეთათა ამ ორგანიზაციებისგან რამდენიმემ, რომლებმაც ხელი შეუწვეს სასარგებლო კანონმდებლობის მიღებას იმ საკითხებთან დაკავშირებით, რომლებიც მათი ცოდნისა და გამოცდილების ფარგლებში იყო. ეს

შესამჩნევი აღმოჩნდა სამართლებრივი პროცედურის კანონმდებლობის რეფორმასთან მიმართებით და პროცედურების სასამართლო წესებთან დაქვემდებარების კუთხით, რაც მხარდაჭერილი იყო ამერიკის იურისტთა ასოციაციისა და შტატების იურისტებთა ასოციაციების, ასევე ორგანიზებული სახელმწიფო ადვოკატების მიერ. თუმცა, მეორე მხრივ, ეჭვები, რომლებიც სავსებით ბუნებრივად წარმოიშვა ორგანიზაციების მიერ შემუშავებული მექანიზმების მიმართ, არაერთხელ აღმოჩნდა წინააღმდეგობა ადვოკატთა ასოციაციების მიერ შემუშავებული რეფორმების ზომების მეტად საჭირო მიღების გზაზე.

სხვა სახის კერძო დანესებულებამ, კერძოდ, სოციალური და ეკონომიკური საკითხებით დაინტერესებულმა ასოციაციებმა და ორგანიზაციებმა, გასწიეს შესამჩნევი სამსახური კანონმდებლობის შემუშავებასა და მისი მიღების მხარდაჭერაში. მაგალითად, შესაძლებელია მოხსენიებულ იქნეს: „სოციალური სამუშაოს ეროვნულ კონფერენცია“, „ამერიკის პატიმართა ასოციაცია“, „პრობაციისა და ვადაზე ადრე გათავისუფლებათა ასოციაცია“, „შრომის სამართლის ამერიკული ასოციაცია“, „მომხმარებელთა ეროვნული ლიგა“. მაგრამ ზოგიერთ შემთხვევაში ასოციაციების უშუალო ინტერესის სფეროში შემავალი საკითხით ექსკლუზიურმა დაკავებამ გამოიწვია მხარდაჭერილ კანონში ისეთი მუხლების გაჩენა, რომლებიც არ ითვალისწინებდა კანონთან დაკავშირებულ სხვა სფეროებს ან ინარჩუნებდა იმ ხარვეზებს, რომელთაგან კანონი გათავისუფლდა სხვასთან დაკავშირებით. დღეს არსებობს მუდმივი საფრთხე იმ კანონებთან მიმართებით, რომლებიც ასწორებენ კანონთა ხარვეზებს და შესაბამისად, მეტი ზოგადი პროფილის საჯარო დანესებულება საჭირო, რომელშიც ხარვეზის გამოსწორების მექანიზმები მთლიან კანონში მიიღებს შესაბამის და კომპეტენტურ ყურადღებას.

ბევრს მიაღწიეს ასევე სხვა ტიპის კერძო დანესებულებებმა, რომლებიც თავიდან არ შეიმუშავებდნენ ან მხარს უჭერდნენ შემუშავებული კანონმდებლობის მიღებას, თუმცა მუშაობდნენ ჩვენს კანონზე მთლიანობაში, ცდილობდნენ რა კანონის შინაარსისა და ფორმის გაუმჯობესებას ან დაედგინათ მისი ზუსტი მუშაობის პრინციპი საბოლოო გაუმჯობესების მიზნით. „ამერიკის სამართლის ინსტიტუტი“ გამორჩეულია ამ კატეგორიაში. მის მიერ სამართლის მნიშვნელოვანი მიმართულებების ხელახალი ფორმულირებები უნდა იყოს ნებისმიერი სამომავლო კოდიფიკაციის საფუძველი და არაერთ შტატში გამოიწვია მნიშვნელოვანი ცვლილებები კანონმდებლობაში. მისი *სისხლის სამართლის პროცესის მოდალური კოდექსი* და *მტკიცებულებათა შესახებ მოდალური კოდექსი* იძლევა მოდელებს საკანონმდებლო კანონშემოქმედებისთვის

ჩვენი მართლმსაჯულების განხორციელების მნიშვნელოვანი მახასიათებლების შესახებ და ეხება პროცედურებს, რომლებშიც იურისტები განსაკუთრებულად კომპეტენტურები არიან. ასევე სასამართლო პროცესში ნებისმიერი ტიპის მხარე წარმოდგენილია ადვოკატის მიერ, რომლებიც ქვეყნის ყველა კუთხიდან არიან თავშეყრილნი, ასევე გვერდითი შედეგების ან კონკრეტული ინტერესების უყურადღებოდ დატოვების საფრთხე შემცირებულია მინიმუმამდე. თუმცაღა მხოლოდ ფართო, ეროვნული დონის საკითხები წყდება ამდაგვარად. მრავალი ადგილობრივი ხარვეზი მართლმსაჯულების განხორციელებაში, სავარაუდოდ, ყურადღების მიღმა რჩება.

კანონმდებლობის მომზადებისთვის გამიზნული კერძო დაწესებულებებისთვის თვალის შევლებისას, არ შეგვიძლია არ შევამჩნიოთ ის, რომ რამდენად ღირებულიც არ უნდა ყოფილიყო მათი მუშაობა, საერთო ჯამში, მათ არ ჰყოფნით საერთო მოცულობა, მათ სამუშაოს აკლია უწყვეტობა, ასევე ზედმეტად ბევრი მათგანი იყო უსამართლო, მაგრამ ბუნებრივი ეჭვის მსხვერპლი იმ ფაქტის გამო, რომ ისინი იყვნენ კერძო დაწესებულებები, ხოლო ეს ეჭვები ხელს უშლიდა ბევრი სასარგებლო გადაწყვეტილების მიღებას, რომელთაც ისინი ადვოკატირებდნენ. საჯარო დაწესებულება, რომელიც ორგანიზებული იქნებოდა იმისთვის, რომ ეფექტიანად გამოიყენებდა იმას, რასაც ისინი გეთავაზობდნენ, მათ სარგებლიანობას მნიშვნელოვნად გაზრდიდა.

რაც შეეხება კანონმდებლობის მომზადებისთვის გამიზნულ საჯარო დაწესებულებებს, მათ შორის უძველესი და ხანგრძლივ-განგრძობადია საკანონმდებლო კომიტეტების წინაშე მოსმენები და ჩაფიქრებული ან მიღების პროცესში მყოფი კანონპროექტების თაობაზე მოწმეთა გამოკითხვები. მაგრამ მომზადების ეს დაწესებულებები ძირითადად მორგებულნი არიან იმაზე, რასაც პოლიტიკურ კანონმდებლობას ვუწოდებთ. მოსმენები, დატვირთული საკანონმდებლო სესიების განმავლობაში, ჩვეულებრივ იმ შემთხვევაში, როდესაც შტატის საკანონმდებლო ორგანოები დროში არიან შეზღუდულები, უკვე შესაბამისად ვეღარ პასუხობს მართლმსაჯულების განხორციელების შენარჩუნების ყოველდღიურ მიზნებს საკუთარი ამოცანებისა და მეცნიერების პროგრესის გათვალისწინებით. როდესაც საქმე ეხება საკითხს, რომელიც განსაკუთრებული საჯარო ინტერესის საგანია, ჩვეულებრივი პრაქტიკაა საზოგადოებრივი კომისიის შექმნა მათ შესასწავლად და შემდეგ ანგარიშის მომზადება აღმასრულებელი თუ საკანონმდებლო ორგანოსთვის. თუმცაღა ეს კვლავაც ვერ მოიცავს იმ საკითხებს, რომლებიც გავლენას ახდენს სასამართლოში ინდივიდუალურ საქმის წარმოებაზე, იმასთან დაკა-

ვშირებით, თუ რა ხარვეზები არსებობს და მეცნიერების პროგრესმა რა სპეციალური ცოდნა შექმნა, რაც უნდა იცოდეს სასამართლოებმა ან კანონმდებლებმა კანონმდებლობის ხარვეზის გამოსასწორებლად. მეტიც, ეს კომისიები არ მუშაობენ უწყვეტად და მათი კვლევის შეზღუდული ფარგლები და შეზღუდული აღჭურვილობა არ აძლევს მათ იმის საშუალებას, გააკეთონ ის, რაც საჭიროა დღეს, გარდა იმ კონკრეტული საკითხებისა, რომლებიც ძირითადად პოლიტიკური ინტერესის სფეროშია. ზოგიერთმა შტატმა შექმნა კანონმდებლობის საკითხებთან დაკავშირებული საბჭოები, რომლებიც სასარგებლო საქმეს ასრულებენ საკუთარი საკანონმდებლო კრებულების მონესრიგების კუთხით, ეძებენ შეუთავსებლობებს, ორაზროვნებებს, და შესწორებებს, რომლებიც ზოგიერთ კონკრეტულ პუნქტთან მიმართებით კანონმდებლობას გაურკვეველს ტოვებენ. თუმცა აქაც არ არსებობს საკანონმდებლო დანაწესები კანონმდებელთა ინფორმირებისთვის იმ ხარვეზების შესახებ, რომლებსაც მოიცავს კანონის ერთიანი სისტემა, რომელსაც ესაჭიროება ხარვეზის გამოსასწორებელი შესწორებები და რისი ცოდნაც საჭიროა შესწორებების ფორმულირებისა და შექმნისთვის. „საკანონმდებლო საცნობარო ბიურო“, რომელიც არსებობს ზოგიერთ შტატში, უახლოვდება იმას, რაც მოითხოვება. მაგრამ მათ შეუძლიათ ცოტათი მეტის გაკეთება, ვიდრე კანონმდებლებსა და საკანონმდებლო კომიტეტებს, მიუთითონ იმ წიგნებზე შტატის ან ბიუროს ბიბლიოთეკაში, რომლებშიც შესაფერისი ინფორმაცია შესაძლებელია მოძიებულ იქნეს.

როდესაც წმინდად სამართლებრივი საკითხებია ჩართული, ადგილობრივი ანონალიების აღმოფხვრასთან, სავაჭრო სამართლის სამეწარმეო პრაქტიკასთან თანხვედრაში მოყვანასა და ქვეყნის ეკონომიკურ გაერთიანებასთან შეუთავსებელი ადგილობრივი წესების ამოძირკვასთან დაკავშირებით, რომელიც სწრაფად მიმდინარეობდა ერთი თაობის განმავლობაში, „სახელმწიფოს ერთიან კანონთა შემუშავების შესახებ კომისართა ეროვნულმა კონფერენციამ“ უპირველესი მნიშვნელობის საქმე გააკეთა. თუმცა აქაც კონფერენციის ფარგლები შეზღუდულია და იურისტთა ორგანო, იკრიბება რა წელიწადში ერთხელ, არ არის მორგებული ზოგად ამოცანებს, რომ კანონი იყოს სამეცნიერო ცოდნის პროგრესთან თანხვედრაში. სასამართლო საბჭოები, რომლებიც ახლა ოცდაცხრა შტატში არსებობს, გათვალისწინებული იყო მაღლა. ასევე უნდა ვახსენოთ კონფერენციები საჯარო ხელისუფლების ქვეშ. ამ კატეგორიაშია გუბერნატორების კონფერენცია, საოლქო სასამართლოების უფროს მოსამართლეთა ფედერალური კონფერენცია, ხოლო სასამართლო კონფერენციები და რაიონულ პროკურორთა კონფერენციები ჩატარდა ბევრ შტატში მაშინ, როდესაც იმართებოდა შტატის იურისტთა ასოციაციის ან სახელმწიფო ადვოკატთა შეხვედრები.

ადმინისტრაციულ განყოფილებებში მიმდინარეობს სხვა ტიპის კვლევა, რომელიც მიმართულია ამ დეპარტამენტების კონკრეტულ პრობლემებზე.

კანონმდებლობის მომზადებისთვის არსებული საჯარო დაწესებულების სამუშაოს მიმოხილვით ნათელი იქნება, რომ: (1) მათ აკლიათ უწყვეტობა; (2) აკლიათ კოორდინაცია, ამ დაწესებულებათაგან არცერთი, როგორც წესი, არ ფლობს ინფორმაციას სხვათა საქმიანობის შესახებ – რას აკეთებენ ან რა გააკეთეს; (3) სხვადასხვა დაწესებულება შეზღუდულია და ხშირად აქვთ შეზღუდული ინფრასტრუქტურა, ასე რომ ბევრი რამ, რაც უნდა გაკეთდეს, მათი ყურადღების მიღმა რჩება; და (4) არცერთი მათგანი არ არის გამიზნული, რათა სამეცნიერო ცოდნის პროგრესი ხელმისაწვდომი გახადოს მათთვის, ვინც უნდა იცოდეს ამ პროგრესის შესახებ. რამდენადაც ვიცი, თუ რაღაც ასეთი მიღწეულია, მხოლოდ სოციალურ მეცნიერებებთან მიმართებით. ეს ნაპრალი, რომელიც დაკავშირებულია მეცნიერებებთან, უწყვეტობის ნაკლებობასთან, კოორდინაციასა და მართლმსაჯულების განხორციელების მთელი სფეროს დაფარვის ნარუმატებლობასთან, ხსნის ბევრ რამეს, რაც დღეისათვის არ არის დამაკმაყოფილებელი ჩვენი სასამართლოების მუშაობაში.

ვილაც იკითხავს, თუ რატომ არ შეუძლია სასამართლოებს, სულ მცირე, გააკეთონ ის, რაც საჭიროა? ამაზე არსებობს სამი პასუხი. პირველი უკავშირდება სასამართლო უწყების შეზღუდულობებსა და სირთულეებს. წიგნის, „უიგმორი მტკიცებულებების შესახებ“, მეცხრე ტომის ბოლო გამოცემის ორმოცდაათ გვერდზე მეტი ეძღვნება ამ თემას და ნათლად გამოავლენს ამასთან დაკავშირებულ სირთულეებს. მეორე უკავშირდება შემდეგს, რაც ბ-ნმა მოსამართლე ჰოლმსმა კარგად ჩამოაყალიბა, შემოქმედებითი სამოსამართლო კანონშემოქმედება უნდა იყოს „მხოლოდ სიცარიელის შემავსებელი (შუალედური)“, რაც გულისხმობს ავტორიტეტული ტექნიკის სამართლებრივი მასალებისთვის გამოყენებას. თუმცა არის დრო და ადგილი, სადაც ახალი ავტორიტეტული მასალები უნდა შემუშავდეს სასამართლო გადაწყვეტილებით, ესენი კანონმდებლობის ძალით უნდა იქნეს შემოტანილი. მესამე, სააპელაციო სასამართლოები დღეს გადაჭედულია საქმეებით. ისინი დატვირთულნი არიან იმ საქმით, რომელიც ბევრად სცდება იმ რაოდენობას, რაც ჩვენი სამართლებრივი პოლიტიკის ფორმირების ეპოქაში იყო, და ასევე მკაცრი სამართლებრივი მასალების მოცულობა, რომელთა გამოყენება უნევთ ყველა საქმეში, გარდა მარტივი საქმეებისა, მეტისმეტად გაიზარდა მოცულობაში. მეტიც, ისინი არ არიან ორგანიზებულნი და აღჭურვილნი, რათა წარმართონ საჭირო კვლევა და არც ჩვენ უნდა ველოდოთ მათგან ამას.

ჯერ კიდევ 1823 წელს ბენტამი, ინგლისურენოვან მსოფლიოში კანონმდებლობის მეცნიერების დამფუძნებელი, მოუწოდებდა იუსტიციის სამინისტროს

შექმნისკენ. ის ხედავდა, რომ მაშინაც კი წინამოსამზადებელი სამუშაოები უნდა ჩატარებულიყო იქამდე, ვიდრე გონივრულ კანონებს მიიღებდნენ იმ საკითხებთან დაკავშირებით, რომლებიც ურთიერთობის მოწესრიგებასა და ქცევის წესის განსაზღვრას ეხებოდა, ასევე ხედავდა, რომ ასეთი მოსამზადებელი სამუშაოებისთვის სისტემური გარანტიები არ არსებობდა ინგლისის სახელმწიფო წყობაში. მოგვიანებით, ლორდ უესტბორი, მეცხრამეტე საუკუნის ინგლისური სამართლის სამართლებრივი რეფორმირების მოძრაობის ერთ-ერთი ლიდერი, მოუწოდებდა, რომ უნდა ყოფილიყო, როგორც მან განმარტა, მექანიზმი იმის დასადგენად, თუ „როგორ მუშაობს კანონი“. ის ჩიოდა, რომ არ არსებობდა ორგანო იმ მოვალეობებით, რომელიც შეამოწმებდა, თუ „რამდენად შეესაბამება კანონი საზოგადოების საჭიროებებს, დროის საჭიროებებს, სიმდიდრის ზრდას და კაცობრიობის წინსვლას“. მან აღნიშნა, რომ მნიშვნელოვანი საკითხები ხშირად მოუგვარებელი რჩებოდა, რაც კანონს საექვოსა და განუჭვრეტელს ხდიდა, ვიდრე რომელიმე მნიშვნელოვანი შემთხვევა არ მოხდებოდა და მას არ მოჰყვებოდა ხარვეზის გამოსასწორებელი საჭირო ცვლილებები კანონმდებლობაში. მოგვიანებით, სერ ფრედერიკ პოლოკმა, რომელიც ორმოცდაათი წლის წინ საუბრობდა რა ინგლისის სავაჭრო სამართალზე, თქვა, რომ მეწარმეები (ბიზნესმენები) „ყოველდღე სეირნობენ ღია ხაფანგებით მოფენილ გზაზე, რომელიც რჩება ღია მხოლოდ იმიტომ, რომ ეს არავის საქმე არ არის, ვიდრე სიავე არ მოხდება, რათა დაინახონ, რომ ისინი დასახურია“. ყველაზე მეტი, რაც შეგვიძლია ვთქვათ, – განაგრძობდა იგი, – ისაა, რომ როდესაც ვიღაც ჩავარდება სამართლებრივ გზატკეცილზე მდებარე ორმოში, მას შეუძლია იფიქროს, რომ ამ გზას ისე შეაკეთებენ, რათა როცა დრო მოვა, არავინ ჩავარდეს იმავე ორმოში, ანდა, სულ მცირე, არ ჩავარდეს ორმოში იმავე გზატკეცილზე. 1918 წელს ლორდ ჰალდენის კომიტეტის ანგარიში მთავრობის მექანიზმების შესახებ აღნიშნავდა, რომ რთულია კანონის გაუმჯობესების მექანიზმების მიმართ კაბინეტის ყურადღების მიპყრობა, კაბინეტისა, რომელიც ბრიტანეთის პოლიტიკაში პარლამენტში განსახილველი საკითხების წარდგენასთან დაკავშირებით ფლობს კონტროლის მნიშვნელოვან საშუალებებს, ასევე აღნიშნავდა, რომ არავინ იყო პასუხისმგებელი მართლმსაჯულების განხორციელების ხარვეზების გამოვლენასა და ხარვეზების გამოსწორების შესაბამისი კანონმდებლობის შემუშავებისთვის. აქედან აღმოცენდა „კანონის გადასინჯვის კომისია“, რომელიც აღსანიშნავ სამუშაოს ეწეოდა ინგლისში მეორე მსოფლიო ომის დაწყებამდე.

ამერიკის შეერთებულ შტატებში მე მოვუწოდე იუსტიციის სამინისტროს შექმნისკენ 1916 წლის მიმართვაში და კვლავ 1917 წელს ამერიკის იურისტთა

ასოციაციის წინაშე გამოსვლისას. 1921 წელს ამ საკითხით მუხლჩაუხრელად დაკავდა ბ-ნი მოსამართლე კარდოზო, რომელიც ამის შემდეგ გულმოდგინედ მოუწოდებდა ამის შესახებ. მან განმარტა, რომ მსგავსი ინსტიტუტის საჭიროების თაობაზე იდეა მას მოუვიდა „მუდამ მზარდი ძალის მეშვეობით“ სააპელაციო სასამართლოებში მუშაობის შედეგად. მისმა გამოცდილებამ აჩვენა, რომ ჩვეულებრივი შემთხვევებისთვის მოსამართლეები იყვნენ შეზღუდულები ნესებით, რომელთა შეცვლა ან გაუქმება მათ ძალებს აღემატებოდა, ვიდრე საკანონმდებლო ორგანო, რომელიც ფლობს ძალაუფლებას, „დაკავებული იყო მეტად ხმაურიანი საკითხებით“, ვიდრე ეს იყო ჩვეულებრივ მოსარჩელეთა უფლებები, და არ დგამდნენ ნაბიჯებს აღნიშნული საკითხის მოსაგვარებლად. მან აღნიშნა, რომ როდესაც საქმე ეხებოდა იმ ინტერესებს, რომლებიც რომელიმე ადმინისტრაციული ორგანოს საგანგებო გამგებლობას შეეხებოდა, მაშინ საქმე სხვანაირად მდგომარეობდა. მაგალითად, საგადასახადო სამართლის ნებისმიერი ხარვეზი, რომელიც მთავრობაზე ახდენდა გავლენას, მაშინვე ექცეოდა საკანონმდებლო ორგანოს ყურადღების ქვეშ შესწორებათა ინიციატივით. „ამ ყველაფერს ვუყურებდი“, – ამბობდა ის, – „და მიკვირდა და ვწუხდი, რომ კერძო სამართლის უდიდესი სფეროები, სადაც სამართალი ადამიანთა შორის ვრცელდება, უნდა დარჩენილიყო მზრუნველის გარეშე. სიტყვის შეწევნა შვებას მოიტანდა, თუმცა არავინ იყო მისი მომტანი“.

რა დგას ასე აშკარად საჭირო ინსტიტუტის დაარსების გზაზე? ერთი მხრივ, ვვარაუდობ, ეს არ შეესაბამება ინგლისურენოვან ხალხთა გენიას. ჩვენ დამახასიათებლად ვეყრდნობით სპონტანურ ინდივიდუალურ ძალისხმევას და ჩვენი ინსტინქტი მდგომარეობს იმაში, რომ ვანდოთ ოფიციალურ დაწესებულებებს აუცილებელი მინიმუმი. მაგრამ ცვლილებების აუცილებლობა სოფლის, სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებიდან ურბანულ ინდუსტრიულ საზოგადოებამდე გვაციფლებს, უარი ვთქვათ ჩვენს ტრადიციულ ზიზლზე ბიუროებისა და საჯარო დაწესებულებების მიმართ ან სულ მცირე, შევცვალოთ იგი. მეტიც, ლორდი ბორკენჰედი ინგლისში მოუწოდებდა, რომ ამგვარი სამინისტროს მუშაობა შეირყვნებოდა პოლიტიკით და ეს სამინისტრო საჯარო ნდობის გარეშე მცირედსლა მიაღწევდა. თუმცაღა, გვისწავლია რაღაც საჯარო დაწესებულებებზე. დიდი ძალაუფლების მქონე ადმინისტრაციული ორგანოები დაფუძნდა ნებისმიერი მიმართულებით. მზარდი მოთხოვნა მათი პოლიტიკის გარეთ დატოვებისთვის მხრივ და არ არსებობს კარგი არგუმენტი თუ რატომ არ შეგვიძლია გავაკეთოთ მსგავსი იუსტიციის სამინისტროს მიმართაც, რასაც ახლა ვხედავთ, ზოგადად უნდა გაკეთდეს ბიუროების, მმართველი საბჭოებისა და კომისიებისთვის.

ამ ქვეყანაში ამ იდეის წინააღმდეგ გამოთქმული იყო პროტესტი საფრანგეთის იუსტიციის სამინისტროს უიღბლო გამოცდილების გამო, რომელიც ეხებოდა სტავსკის სკანდალებს. მაგრამ საფრანგეთში მოსამართლეები ადმინისტრაციული იერარქიის ნაწილია და იუსტიციის მინისტრი, სამინისტროს საქმიანობის ამ მხარეს, არის სასამართლო სისტემის მეთაური. ეს ის არ არის, რაც იუსტიციის სამინისტრო იქნებოდა ჩვენი საკონსტიტუციო სისტემის ფარგლებში, არც სხვაგან, ინგლისურენოვან მსოფლიოში, სადაც დამოუკიდებელი სასამართლო მნიშვნელოვანი მახასიათებელია. არცერთი ინგლისელი ან ამერიკელი იურისტი ერთი წუთითაც კი არ იფიქრებდა სასამართლოს ამ სახით დაქვემდებარების მხარდაჭერაზე. იუსტიციის სამინისტროს შექმნის წინადადებები მდგომარეობს იმაში, რომ მან კონსულტირება გაუწიოს საკანონმდებლო ორგანოებს იმ საჭირო კანონების შემუშავებაში, რომლებიც გამოასწორებს სამართალში არსებულ პრობლემებს ან მართლმსაჯულების განხორციელების ხარვეზებს და სასამართლო მუშაობის მიმდინარეობისას განვითარებულ სირთულეებს; შეისწავლის კანონის მოქმედების, სამართლებრივი დანაწესებისა და დოქტრინების ფუნქციას, ასევე კონკრეტული სამართლებრივი დანაწესებისა და დოქტრინების მოქმედების გავლენებს; რაც შეიძლება სწრაფად და იმგვარად გონივრულად ხელმისაწვდომი გახადოს ის საუკეთესო და ყველაზე ავთენტური რამ, – რაც მეცნიერების პროგრესის გამო მუდმივად ემატება ადამიანური ცოდნის მარაგს, – ისე, რომ შესაძლებელი იყოს მისი ჭკვიანურად გამოყენება; იმ საკითხთა გამოკვლევა, თუ რა უშლის ხელს სასამართლოს ამოცანების უკეთ შესრულებას და როგორ გავხადოთ ეს შესრულება ამ მიზნებისთვის უფრო ეფექტიანი – ყოველივე ეს კი სხვა საკითხებია.

შესაბამისად, მოვუწოდებ იურისტებს, რადგან მათი, როგორც საჯარო სამსახურის ნაწილის, პროფესიული ვალდებულებაა, იმ სულისკვეთებით, რომელშიაც შესაძლებელია პროფესიის არსებობა, მხარი დაუჭირონ იუსტიციის სამინისტროს იდეას. სოციალური ინჟინერიის ამოცანა გაცდა იმ მექანიზმებს, რომლებიც წარსულში შევიმუშავეთ. ჩვენ უნდა შევექმნათ უფრო ახალი, უფრო დიდი და მეტად ეფექტიანი მექანიზმი დღეისთვის და უფრო მეტიც, ხვალისთვის.